

Особливості правового регулювання окремих договірних конструкцій

Міловська Надія Василівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

старший науковий співробітник відділу проблем приватного права

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва

імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Співстрахування як спосіб забезпечення виконання договірних зобов'язань зі страхування

Кожна зі сторін в рамках цивільно-правових відносин у сфері страхування має зацікавленість в належному виконанні зобов'язань своїм контрагентом, що стимулює зміцнення майнового становища учасників цих відносин, формування у них впевненості в реалізації поставлених завдань, і в результаті призводить до покращення та стабільності на ринку страхових послуг. Щоб забезпечити максимально належне виконання сторонами своїх зобов'язань, законодавцем передбачені спеціальні «інструменти» впливу на кожну зі сторін.

Основне завдання способів забезпечення виконання зобов'язань в цілому, та страхових зокрема, полягає, по-перше, в стимулюванні боржника до належного виконання зобов'язання через настання в іншому випадку негативних наслідків, по-друге, гарантуванні належного виконання взятих перед кредитором зобов'язань, що виступає додатковим стимулом до вступу останнього в зобов'язання і, нарешті, стимулювання грошового обороту.

Як впливає з положень ст. 546 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), виконання зобов'язань може бути забезпечено неустойкою, заставою, притриманням, порукою, гарантією, завдатком та іншими способами, передбаченими законом або договором. Тобто у ЦК відображено підхід, за яким виконання зобов'язання може забезпечуватися не тільки тими способами, які прямо передбачені у ЦК, а й тими, що встановлені у спеціальних

нормативно-правових актах (наприклад, Законі України «Про страхування») або ж визначені сторонами в самому договорі. Як зазначається в літературі, сучасні тенденції розвитку законодавства щодо способів забезпечення виконання зобов'язання передбачають значне розширення кола таких правових засобів, якими може скористатися кредитор з метою встановити додаткові гарантії, спрямовані на забезпечення виконання зобов'язання [1, с. 59].

На думку І. Й. Пучковської, визначальною ознакою видів забезпечення виконання зобов'язання, яка дає змогу їх відмежувати від інших способів захисту прав кредитора у договірному зобов'язанні, передусім від мір оперативного впливу і цивільно-правової відповідальності, виступає забезпечувальне джерело (або джерело виконання порушеного зобов'язання) – певне майно (застава та притримання) чи обов'язок третьої особи перед кредитором (порука та гарантія), завдяки чому кредитор отримує виконання за порушеним боржником зобов'язанням та відшкодування витрат, викликаних порушенням, у порядку захисту своїх прав. При цьому, наявність забезпечувального джерела є критерієм й при визначенні «інших» видів забезпечення виконання зобов'язань, які згідно з ч. 2 ст. 546 ЦК можуть встановлюватися законом чи на розсуд сторін [2, с. 7-8]. У зв'язку з цим, до способів забезпечення виконання договірних зобов'язань зі страхування, які прямо не визначені в загальних нормах гл. 49 ЦК, але й не заборонені у використанні на підставі ч. 2 ст. 546 ЦК, можна віднести, зокрема, співстрахування.

Дійсно, в умовах економічного розвитку суспільства на сьогоднішній день існує потреба не лише в укладанні договорів страхування, а й договорів співстрахування з метою підвищення правових гарантій захисту фінансового стану страхових організацій та забезпечення виконання страховиками взятих на себе зобов'язань. Співстрахування виступає одним із способів розподілу ризиків у зв'язку з неможливістю для одного страховика прийняти певний об'єкт на страхування за умови, що кілька страхових організацій здійснюють один і той самий вид страхування [3, с. 242]. Тобто, завдяки укладенню договорів співстрахування з'являється можливість страховиків щодо прийняття

на страхування значних ризиків, а також підвищується надійність страхового захисту за рахунок збільшення гарантій виконання страховиками своїх обов'язків з відшкодування збитків.

Відповідно до ст. 986 ЦК та ст. 11 Закону України «Про страхування» співстрахування – це страхування предмета договору страхування кількома страховиками на підставі одного договору страхування. Договір співстрахування є договором з множинністю осіб на боці страховика (ст. 540 ЦК), що означає встановлення між співстраховиками спільного дольового зобов'язання, за яким кожний із співстраховиків бере на себе певну визначену частину обов'язку здійснити страхову виплату (страхове відшкодування) страхувальнику. На відміну від перестрахування, де страхувальник укладає договір з одним страховиком, у співстрахуванні страхувальник укладає договір одразу з кількома страховиками, які виступають рівноправними партнерами і відповідають перед страхувальником за свою частину ризику [4, с. 86]. Тобто, в разі настання страхового випадку страхувальник має звертатися до кожного із співстраховиків із вимогою про здійснення страхової виплати (страхового відшкодування) у відповідній частині. Відповідно кожному із співстраховиків належить частина страхового платежу.

Обсяг прав та обов'язків кожного зі страховиків має бути визначений у договорі. За загальним правилом якщо в такому договорі не визначені права та обов'язки кожного зі страховиків, вони солідарно відповідають перед страхувальником (вигодонабувачем) за виплату страхової суми або страхового відшкодування.

Співстрахування здійснюється лише за згодою страхувальника. За взаємним погодженням між співстраховиками і страхувальником один із співстраховиків може представляти всіх інших співстраховиків у відносинах із страхувальником: проводити переговори із страхувальником, надавати страхувальнику інформацію, виконувати інші представницькі функції. Сторони договору страхування можуть визначити представника в самому договорі страхування. В такому випадку додаткових документів на виконання представницьких функцій (довіреності) не вимагається. Якщо ж представницькі

функції будуть розповсюджуватися на процес підписання договору, довіреність від інших співстраховиків необхідна. У разі настання страхового випадку відповідальним перед страхувальником залишається кожний із співстраховиків особисто в межах своєї частки. Тобто незалежно від наявності представництва виплачувати страхову виплату страхувальнику буде кожний із співстраховиків безпосередньо.

Отже, враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що під забезпеченням виконання договірних зобов'язань зі страхування слід розуміти застосування достатнього обсягу необхідних способів досягнення мети укладення договору страхування, передбачених як цивільним законодавством, так і безпосередньо договором. У зв'язку з цим, основне завдання співстрахування як способу забезпечення виконання договірних зобов'язань зі страхування полягає у створенні для страхувальника додаткових гарантій відшкодування збитків, спричинених настанням страхового випадку, передбаченого договором.

Список використаних джерел

1. Зобов'язальне право: теорія і практика: навч. посібник для студентів юрид. вузів і фак. ун-тів / За ред. О. В. Дзери. Стереотип. вид. К.: Юрінком Інтер, 2000.
2. Пучковська І. Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2018.
3. Шелехов К. В., Бігдаш В. Д. Страхування: Навчальний посібник. К.: МАУП, 2001.
4. Фисун В. І., Ярова Г. М. Страхування. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011.